

Muntele Athos si romanii

În întreaga lume ortodoxă se găsesc astăzi numeroase dovezi ale dărnicii pe care domnitorii români au avut-o față de vechile Patriarhii ortodoxe și de mănăstirile de la Muntele Athos, spre care, din secolul al XVII-lea, au început să-și îndrepte pașii tot mai mulți pelerini din Țările Române. Documentele ce se găsesc în bibliotecile mănăstirilor de la Sfântul Munte sunt dovezi ale grijii voievozilor români pentru acestea și ale bogățiilor și proprietăților pe care le-au avut cândva vestitele mănăstiri athonite.

Marele academician Virgil Cândea a căutat în bibliotecile acestor mănăstiri documentele dărnicii românilor. Multe dintre dovezile istorice legate de Țările Române s-au pierdut, dar totuși, prin cele ce s-au păstrat și au fost accesibile istoricilor, s-a putut cântări dărnicia domnitorilor față de călugării de la Muntele Athos.

Din anul 1600 obiceiul închinărilor mănăstirilor românești la Locurile Sfinte, spre ajutorarea ortodocșilor din Imperiul Otoman, a devenit un gest comun tuturor domnitorilor români. Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu au dăruit călugărilor athoniți sume de bani, au zidit paraclise, au reparat chiliile și au reînnoit lăcașurile sfinte care aveau ctitori pe vechii voievozi români. Șerban Cantacuzino a închinat întregului Munte Sfânt mănăstirea sa de la Cotroceni cu toate bunurile și moșiile sale. Exemplul lui Șerban Cantacuzino a fost imitat de Constantin Brâncoveanu, care l-a egalat și în unele privințe l-a depășit în valoarea daniilor sale. Toți voievozii noștri și-au arătat bunătatea față de monahii athoniți care îi pomenesc și astăzi cu evlavie ca binefăcători și ocrotitori.

Am trecut pentru prima dată prin mănăstirile athonite în urmă cu două decenii. Puține erau drumurile amenajate dintre mănăstiri, iar cele pietruite nu aveau la un loc mai mult de câțiva kilometri. Puțini erau pelerinii pe care îi puteai întâlni pe cărările prăfuite. Mănăstirea Cutlumuș era în ruină, schelele de pe ziduri dovedind că se lucra la refacerea ei. Într-o situație asemănătoare se

arăta Mănăstirea Pantelimon, unde se mai găseau doar câțiva călugări în mulțimea de chilii părăginate. Anul trecut am ajuns din nou la Sfântul Munte, unde acum multe erau schimbate. O parte dintre drumuri sunt asfaltate sau betonate, unele mănăstiri sunt în renovare, iar pelerinii pot fi întâlniți pe toate cărările. Frumoasa Mănăstire Pantelimon, cu impozantele sale clădiri și imensul turn clopotniță, a fost renovată și readusă la frumusețea cea dintâi. O imagine foarte plăcută ne arată schitul românesc Prodromu și chiliile Schitului Lacu, unde se aud cântările liturgice românești. În toate mănăstirile athonite întâlnești crâmpeie din istoria românilor și dovezi ale dărnicii domnitorilor noștri, care în dragostea lor față de Hristos și față de creștinii ortodocși din Imperiul otoman au oferit mari sume de bani, aur și argint, pentru ajutorarea și ocrotirea lor. Deși multe sunt legăturile românilor cu Sfântul Munte, pe colinele acestuia nu se găsește nicio mănăstire românească. Care sunt oare daniile, moșiile și mănăstirile românești închinat Muntelui Athos?

La Caries, în capitala Athosului, întâlnim Mănăstirea Cutlumuș, care s-a legat cel mai mult de istoria românilor și de primii voievozi. Cutlumușul a primit daniile încă din timpul domniei lui Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364), dar adevărata ei înflorire a început cu starețul Hariton, cel care a refăcut-o cu ajutorul voievodului Vladislav Vlaicu al Țării Românești (1364-1374). Hariton s-a implicat mult în ridicarea Mănăstirii Cutlumuș și a făcut mai multe călătorii în Țara Românească pentru a primi ajutoare. Acest stareț a ținut o adevărată corespondență cu voievodul român, protector al călugărilor români care viețuiau în mănăstirea athonită. Hariton a ajuns în cele din urmă mitropolit al Ungrovlahiei.

Dar printre ctitorii Cutlumușului s-au adăugat treptat Mircea cel Bătrân, Laiotă Basarab, Basarab cel Tânăr, Vlad Călugărul, Vlad Vintilă, Radu cel Mare și Neagoe Basarab. Acesta din urmă a ridicat aici biserica Sfântul Nicolae, chilii și alte construcții necesare, Mănăstirea Cutlumuș fiind considerată pe atunci „Lavra cea Mare” a Țării Românești.

O serie de domnitori fanarioți, ca Alexandru Ipsilanti, Ioan Gheorghe Caradja, Mihail Șuțu și Alexandru Moruzi și-au legat numele de Cutlumuș. Dar ultima mare danie românească către această mănăstire a fost făcută de moșiereasa Marghioala Procopie Cănuși, cu ajutorul căreia Cutlumușul s-a putut reface după incendiul din 1870.

Mănăstirea Zografu s-a bucurat de milele Mușatinilor. Ștefan cel Mare al Moldovei a refăcut aproape integral mănăstirea, iar în anul 1502 voievodul Moldovei a donat acesteia o icoană cu Sfântul Gheorghe și steagul de luptă al Moldovei, care avea pe o parte zugrăvită icoana Sfântului Gheorghe, iar pe cealaltă parte stema țării. Domnitorul Radu cel Mare dăruia și el Mănăstirii Zografu suma de 3000 de aspri anual. La fel au făcut și domnitorii Neagoe Basarab, Vlad Vintilă, Bogdan al III-lea și Petru Rareș. Ruxanda, soția lui Alexandru Lăpușneanu, a achitat impozitul anual de 100 de galbeni pe care mănăstirea trebuia să-l plătească turcilor și mai dăruia acesteia și alte sume importante. Ultimele ajutoare le-au dat mănăstirii domnitorii fanarioți din secolul al XVIII-lea.

Marea Lavră, mănăstirea cea mai importantă a Muntelui Athos, a avut legături cu domnitorii români încă din timpul lui Vladislav Vlaicu. Ajutoare au fost trimise mănăstirii și de voievozii Radu cel Mare și Neagoe Basarab. Domnitorul Ieremia Movilă dăruia anual mănăstirii suma de 6000 de aspri, iar Gavriil Movilă marea contribuția financiară la 15.000 de aspri. Marea Lavră a ajuns însă în ruină,

egumenul Ioasaf fiind nevoit să vină pentru ajutor în Țara Românească. Invadată de lăcuste în timpul domniei lui Matei Basarab, egumenul Ioasaf a adus cu el capul Sfântului Mihail Mărturitorul, care avea puterea de a le alunga. Drept mulțumire domnitorul dăruia mănăstirii athonite două Evanghelii, iar în 1644 un chivot din argint smălțuit, înfățișând o biserică. Matei Basarab îi mai dăruia locașului athonit și o sumă considerabilă de bani, care permitea ridicarea unui paraclis în cinstea Sfântului Mihail. Între timp, voievodul valah a cumpărat de la Marea Lavră bucăți din moaștele Sfântului Mihail și ale Sfântului Apostol Filip pe care le-a dăruit Mănăstirii Arnota, ctitoria sa. Episcopul Luca din Cipru al Buzăului a dăruit și el o frumoasă Evanghelie cu miniaturi.

O perioadă înfloritoare pentru Marea Lavră a fost domnia lui Constatin Brâncoveanu. Acesta și-a dovedit încă din 1691 dărnicia față de mănăstire, atunci când Valahia era invadată de lăcuste. El îi scria egumenului Lavrei rugându-l să-i trimită capul Sfântului Mihail Mărturitorul pentru a scăpa de amenințarea lăcustelor. Drept răsplată pentru salvarea recoltelor, domnitorul confirma mănăstirii suma de 6000 de aspri, îmbrăca în argint mâna Sfântului Ioan Gură de Aur și dăruia pentru moaștele Sfântului Mihail un chivot împodobit „cu mult aur, argint și cu pietre prețioase, într-un tot minunat, ceea ce este o podoabă foarte scumpă și deosebită în amintirea evlaviei lui”, conform mărturisirilor învățatului Ioan Comnen. Dar Brâncoveanu nu s-a oprit aici, ci dăruia și pentru această mănăstire a fost mărită câțiva ani mai târziu.

În anul 1719, cu ajutorul lui Nicolae Mavrocordat, s-a pictat la Marea Lavră paraclisul Portaitissis, iar un an mai târziu același domnitor reînnoia vechea danie de 6000 de aspri. Acesta dăruia călugărilor Marii Lavre suma 6000 de aspri în urma aducerii în Țara Românească, pentru a treia oară, a capului Sfântului Mihail. Suma a fost mărită de domnitorul Matei Ghica, care a dăruit 8000 de aspri. Trei ani mai târziu, la 8 noiembrie 1756, Constantin Racoviță reînnoia donația de 8000 de aspri în urma celei de-a patra aduceri a moaștelor Sfântului Mihail.

Ultimul domnitor care reînnoia vechea danie a fost Scarlat Ghica, în 1768.

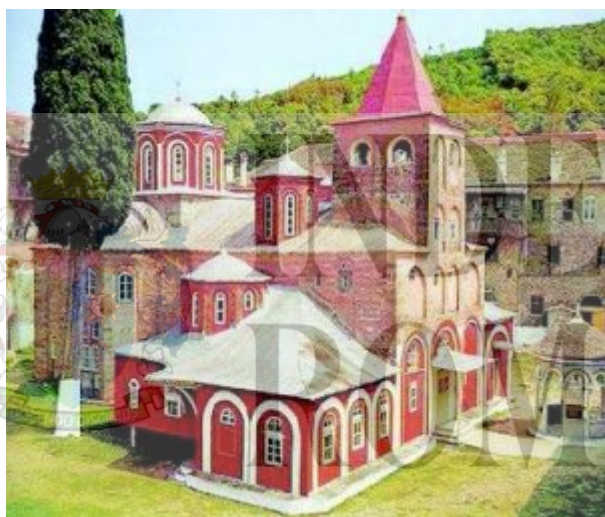
La 12 noiembrie 1696, Constantin Brâncoveanu înnoia Mănăstirii Vatoped o danie mai veche din timpul domnitorilor „Șerban Voievod (Cârnul) și Io Șerban Cantacuzino Voievod, așijderea și Domnia mea încă am înnoit și am întărit mila aceasta cu acest hrisov al Domniei mele”. Era vorba de un ajutor de 21.000 de aspri, la care se adăugau 1.000 de aspri destinați acoperirii cheltuielilor de drum pentru cei care veneau să ridice banii, demonstrând că ajutorul financiar fusese continuu până la el și cerea urmașilor să-i urmeze exemplul. Probabil că prin acest ajutor financiar s-a refăcut mănăstirea, paraclisul Maicii Domnului-Paramithia sau chiliile din nord-vest. Vatopedul a primit și alte danii de la domnitorii români, pomenind printre ctitori pe Alexandru Lăpușeanu, care în cea de-a doua domnie (1563-1568) a dăruit acesteia o cupă mare de argint bătută cu solzi de aur și 300 galbeni anual.

În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, un schit din Baia de Aramă, ridicat în jurul anului 1703, a fost închinat Mănăstirii Hilandar, mănăstire a ortodocșilor sârbi. Mănăstirea Dohiariu depindea de metoacele și proprietățile pe care le avea în Țara Românească și de dărnicia lui Șerban Cantacuzino, care a închinat acesteia Mănăstirea Slobozia cu toate moșiile sale. Un hrisov din 1696, dat de Constantin Brâncoveanu, confirma suma de 4000 de aspri acordată acestei mănăstiri,

probabil neîntrerupt până la el. Brâncoveanu, urmând exemplul „pomenitului strămoșului domniei mele Matei Basarab”, acela de a fi ctitor la Athos, dăruia mănăstirii un ajutor anual de 8000 de aspri. Hrisovul a fost întărit cu semnăturile „sfatului și ai credincioșilor săi boiarii”.

Mănăstirea Sfântul Apostol Pavel a primit în decursul secolelor numeroase danii din partea domnitorilor români. Printre binefăcători a fost și Constantin Brâncoveanu, numele lui fiind trecut în anul 1702 în pomelnicul păstrat la această mănăstire. El a avut grijă de Mănăstirea Jianu care era închinată mănăstirii athonite. Brâncoveanu dăruia mănăstirii, anual, suma de 4000 de piaștri. Chiar și unii boieri munteni trimiteau mănăstirii sume de bani în fiecare an. Sfântul Constantin Brâncoveanu a făcut, în 1698, o danie de 150 de taleri acestei mănăstiri, la care a construit „...o aripă ieșită în afară, cu chilii, o trapezărie și o capelă boltită”. O altă inscripție amintește de sprijinul dat mănăstirii de marele principe, unde „... el a făcut mai înalt turnul clădit de Neagoe Basarab, iar la 1708 a zidit paraclisul Sfinților Constantin și Elena”. Pentru multele danii primite din partea domnitorului muntean, călugării athoniți de la Mănăstirea Sfântul Apostol Pavel i-au pictat pe Brâncoveanu și Doamna Marica, soția sa, pe un perete al paraclisului Sfinților Împărați Constantin și Elena. Familia domnitoare era reprezentată în tabloul votiv ținând în mâini o clădire cu două etaje, peste care era așezată o biserică. Probabil călugării athoniți știau că domnitorul muntean avea o mare evlavie pentru Sfinții Împărați.

PENDENTA
ÂNĂ
*Independența
prin Cultură*

În urmă cu două decenii și jumătate am poposit ca pelerin la Mănăstirea Simonpetra, unde prin bunătatea călugărilor am putut răsfoi câteva din cele mai vechi documente și cărți din biblioteca mănăstirii, dar și să admir frumosul tablou al domnitorului Mihai Viteazul aflat în sala de oaspeți. Între anii 1593-1601, domnitorul valah a ajutat mănăstirea cu sume importante de bani și i-a trimis ca dar o Evanghelie îmbrăcată în argint și poleită cu aur. Mănăstirea Mihai Vodă din București, ctitoria lui Mihai Viteazul, a fost închinată mănăstirii athonite, fapt pentru care călugării simonopetriți îl socotesc și astăzi pe domnitorul muntean ca fiind unul dintre ctitori.

Mănăstirea Filotheu a primit ajutoare din partea domnitorilor Vlad Țepeș, Neagoe Basarab, Radu Paisie și Matei Basarab. În 1692, domnitorul muntean Constantin Brâncoveanu făcea o danie anuală de 3.000 de aspri Mănăstirii Pantocrator. Această mănăstire s-a bucurat în trecut de ajutorul lui Scarlat Calimah, domnul Moldovei, care a zidit din temelie biserica și chiliile. Pictura bisericii, pe care am putut-o admira anul trecut, este de o frumusețe rară. Pisania de la intrare îl prezintă pe Scarlat Calimah ca fiind ctitor, iar capul de bour, simbolul heraldic al Moldovei, a fost sculptat în piatră cu data de 1819. Prin aceste danii, prin mănăstirile românești închinată, prin darurile și jertfele românilor a supraviețuit viața duhovnicească athonită. Cât aur s-a vărsat oare în vistieriile mănăstirilor athonite din sudoarea țăranilor români? Pelerinii români pot ajunge cu ușurință la schitul românesc Prodromu din Muntele Athos, ctitorit la 1863, având hramul Sfântului Ioan Botezătorul.

Prodromul este astăzi una dintre cele mai frumoase locașuri athonite, cu o curte interioară curată,

cu chilii renovate și o încântătoare trapeză plină permanent de numeroșii pelerini. Călugării români au în grija lor și Schitul Lacu, condus cu înțelepciune de egumenul Ștefan, care stă în fruntea călugărilor pe chipurile cărora viața ascetică a lăsat semnele duhovniciei. Pelerinii români care caută liniștea Sfântului Munte au devenit numeroși în ultimii ani, când multe parohii, sub îndrumarea Patriarhiei Române, au început să organizeze astfel de călătorii duhovnicești. Experiența unui pelerinaj athonit este unic în viața oricărui credincios, este o experiență care ne apropie mai mult de Dumnezeu și de liniștea vieții monahale.

Pr. conf. dr. CLAUDIU C. COTAN,
Facultatea de Teologie Ortodoxă,
Universitatea „Ovidius” din Constanța,
Parohia Delea Nouă-Calist, București

**INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ** *Independența
prin Cultură*